

Jog és Állam

41. szám

XXII. Jogász Doktoranduszok

Konferenciája

Jog és Állam

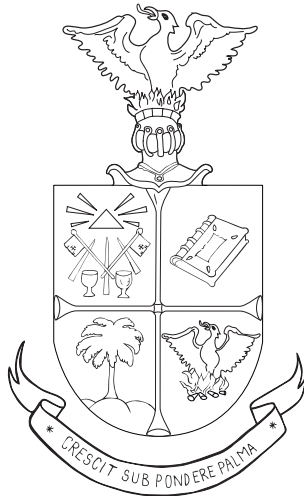
41. szám

XXII. Jogász Doktoranduszok Konferenciája

2022

Szerkesztette:

PROF. DR. MISKOLCZI-BODNÁR PÉTER

Budapest, 2022

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

© Szerzők, 2022

A Jog és Állam sorozat szerkesztőbizottságának tagjai:

Prof. Dr. Domokos Andrea – Dr. habil. Homicskó Árpád Olivér

Prof. Dr. Miskolczi-Bodnár Péter – Prof. Dr. Rixer Ádám

Dr. habil. Szuchy Róbert

A tanulmányokat lektorálták:

Prof. Dr. Domokos Andrea – Dr. habil. Homicskó Árpád Olivér

Prof. Dr. Miskolczi-Bodnár Péter – Prof. Dr. Rixer Ádám – Prof. Dr. Tóth J. Zoltán

Sorozatszerkesztő:

Dr. habil. Homicskó Árpád Olivér

Olvasószerkesztő:

Nagy Lenke

ISBN 978-615-5961-85-4

ISSN 1787-0607

Kiadja a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Felelős kiadó: Prof. Dr. Miskolczi Bodnár Péter, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó

TARTALOMJEGYZÉK

Miskolczy-Bodnár Péter

Előszó7

Ádám Miklós Balássy

Uncertainties about the 'systemic' nature of the legal system9

Bicskei Tamás

Algoritmusok felhasználhatósága a büntető igazságszolgáltatásban21

Horváth László

*A szerb választási rendszer változásainak hatása a magyar közosság
köztársasági szintű parlamenti érdekképviseletének alakulására
az 1990-2022 közötti időszakban*31

Kántor Ákos

Ízelítő az EU formálódó mesterséges intelligencia szabályozásáról45

Keskeny Dávid

Versenyhivatali piacelemzés63

Kovács Viktória

Nemzeti kisebbségek Ukrajnában – definíciós kísérletek71

Molnár Péter

Digital Government in Hungary in the light of international reports91

Eszter Papp

*Quality of Civil Justice in ASEAN Member States in the Context of
Trade and Investment*99

Papp Petra

Sommás gondolatok a háború jogáról és a háborús bűncselekményekről129

Rátkai Tímea	
<i>Calas-ügy, avagy paradigmaváltás a büntetőjogban</i>	143
Rideg Gergely	
<i>A mesterséges intelligencia és a FinTech, a pénzügyi szektor európai szabályozási kihívásai</i>	153
Sáska Márton	
<i>Kis- és Közepes vállalkozások versenyjogi megfelelése</i>	165
Schlachta Boglárka Lilla	
<i>A bírák személyi táblázatainak szabályozása 1872 és 1900 között</i>	171
Sőre Zoltán	
<i>Jogorvoslat: Alapjog, vagy kiváltság? A jogorvoslat, mint a végrehajtási eljárás Janus-arcú felügyeleti eszköze</i>	185
Székely Botond	
<i>A hivatásos sportolók (szabad) véleménynyilvánításának határai és lehetséges munkajogi következményei</i>	201
Tahin Szabolcs	
<i>A jog kommunikatív tartalmáról</i>	217
Takács Lili Vivien	
<i>A helyi és a nemzetiségi önkormányzatok kapcsolata</i>	227
Tóth Kristóf	
<i>A munkavégzéshez szükséges feltételek munkavállaló általi biztosítása</i>	237
Varga Norbert	
<i>A tiltott piacbefolyásolás jogtörténeti előzményei a hazai büntetőjogban</i>	259
Zámbó Károly	
<i>A normák keletkezésének kérdése, az új normák megjelenésére vonatkozó társadalmi igény összefüggésében</i>	275

A BÍRÁK SZEMÉLYI TÁBLÁZATAINAK SZABÁLYOZÁSA 1872 ÉS 1900 KÖZÖTT²

A tanulmányban a korabeli bírák személyi és hivatali adatainak nyilvántartásáról szóló négy igazságügyi miniszteri rendeletet elemzem. Az áttekintés során érintem a bírák minősítésének sokat vitatott kérdését is, hiszen a felügyeleti jogot gyakorló bírósági vezetők ezekben a személyi táblázatokban rögzítették véleményüket a bírák szakmai tevékenységéről és előmeneteli esélyeikről. A személyi táblázatok – eddig feldolgozatlan – archivált anyagait Budapest Főváros Levéltárában gyűjtöttem.

I. Az 1872. évi igazságügyi miniszteri rendelet

1869. április 29-én a bírói ügyvitel tárgyában kiadott igazságügyi miniszteri rendelet³ még nem rendelkezett a bírák és bírósági hivatalnokok személyi táblázatairól. Három évvel később, Bittó István igazságügyi miniszter 1872. évi április 4-én 4010. számú rendeletével kibocsátott szolgálati utasítás 14. szakasza írta elő a bírák és bírósági tisztviselők személyi adatainak kötelező nyilvántartását. A rendelkezés szerint a hivatalba lépés alkalmával három példányban kellett kitölteni a személyi táblázatot, amelyhez az adatok hitelességét igazoló okmányokat is csatolni kellett. Két példányt

1 PhD-hallgató, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola; Témavezető: Prof. Dr. Stipta István, egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

2 Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-3-I. kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

3 Vö.: „Az ügyviteli szabályokat korábban az 1874. évi október 15-én 3436. sz. alatt, és az 1881. évi november hó 1-én 3274. sz. alatt kelt rendeletek állapították meg.” HOMOKI-NAGY Mária: A bírói felelősség az 1869:IV. tc. alapján. *Forum: Acta Juridica et politica*, 2017, VII. évf., 1. sz., 58. p., 54. lj.

az igazságügyi miniszter kapott, egy példány a bíróság elnökénél maradt.

A rendelet szerint „E táblázatok minden tételét az elnök a bemutatott okmányokkal összegegyezteteti, a netalán szükséges helyreigazításokat eszközözi, a hitelesítési záradékot mindegyik példányra rávezeti s azután az okmányokat az illetőnek visszaadja.”⁴

A táblázatban „az illetőnek hivatali állására, jogi és nyelv-tanulmányai eredményére és nyilvános magaviseletére vonatkozó minden tény”-t rögzíteni kellett. A nyilvántartásba került „az újabb kinevezés, a letett vizsgálatok, a különös szorgalom elismerése, az intés és a fegyelmi eljárás megindítása és eredménye” is. A törvényszék elnökének a törvényszék és a területén lévő járásbíróságok személyzeténél előforduló változásokról az igazságügyi minisztert folyamatosan tájékoztatni kellett. Ha valamelyik bírósági tagot vagy hivatalnokot áthelyezték, vagy más állami szervnél alkalmazták, a személyi táblázatot az új hivatali főnökéhez kellett küldeni.⁵

II. A 3436/1874. I.M.E. rendelet

A Pauler Tivadar által 1874. október 15-én kiadott rendelet hatályon kívül helyezte az 1869-es bírói ügyviteli szabályzatot és a 4010/1872-es szolgálati utasításról szóló rendeletet. A 3436/1874. I.M.E. rendelet 23. §-a szerint „Minden bíró és bírósági hivatalnok tartozik hivatalba lépése alkalmával az előszabott minta szerint szerkesztendő személyi táblázatot, az abban felsorolt tételekre vonatkozó mellékletekkel együtt egy példányban az elnökhöz benyújtani. E táblázatok az elnök kezelése alatt állanak. A joggyakornokok két példányban állítják ki személyi táblázatukat, melyek egyike az igazságügyministeriumhoz felterjesztendő.”

Az idézett sorokon kívül további rendelkezéseket a bírák személyi tábláira vonatkozóan az 1874-es I.M.E.-ben nem találunk, ugyanis a rendelet utalt az 1872. december 31-én kelt I.M. szabályzatra, miszerint „a bíróság személyzetének nyilvántartása s a törzskönyvek vitele iránt az 1872. decz. 31-kén 39873. sz. a. kibocsátott igazságügyministeri szabályzat irányadó.”

Eszerint a személyi táblákban nyilvántartott személyi adatok és vélemények felhasználása belső felügyeleti ügykörben maradt, hiszen annak

4 4010/1872. I.M.E. 14. §.

5 Uo.

részletszabályait külön igazságügyminiszteri szabályzat rögzítette, amely a jogforrási hierarchián kívül helyezkedett el, így csupán a bírósági szervezet vezetői számára volt elérhető.

A Pauler-féle rendelet 23. §-hoz tartozó sablon képezte a személyi táblák mintapéldányát. Ennek megfelelően a két oszlopos, hat soros táblázat első oszlopában az alábbiak szerepelnek:⁶

1. Neve, születési helye és ideje, vallása, családi állapota és jelenlegi állása, vagy hivatala, honvéd vagy, közös hadseregben.
2. Tanulmányai, képesültsége, nyelv- s egyéb ismeretei.
3. Előadása azon rokonsági viszonyoknak, melyben az illető törvényszék területén alkalmazott hivatalnokokhoz áll.
4. Előbb viselt közhivatalai időrendben előadva, az egyes kinevezési okmányok keltére és számára hivatkozva.
5. Csatolmányok.
6. Jegyzetek.

A második oszlop a kitöltésre szolgált, melynek negyedik pontjához a szolgálati időt év/hónap/nap formában kellett rögzíteni.

A felsorolt rovatok folyamatos vezetésére csupán a „Jegyzetek” rovatban volt lehetőség, ugyanis amennyiben a többi rovatban bejegyzett adattal kapcsolatos változás állt be, azt hivatalból nem módosították a személyi táblázatokban.⁷ Azonban a többi rovatot is fontos lett volna a változások bekövetkeztével módosítani, hiszen előfordulhatott, hogy a hivatalba lépés után például a bíró családi státusza megváltozott. A szabályozás e hiányosságának kritikáját olvashatjuk az alábbi forrásból:

„Szerény nézetem szerint pedig nem épen közönyös dolog, habár a közszolgálati politikára nézve befolyása nincs is, hogy az igazságügyi kormányzat tudomással bírjon a bírák és bírósági hivatalnokok családi állapotáról nem épen tán a családos emberre nézve némileg önző, de igazolható feltevés szempontjából, hogy tán egyenlő kvalifikáció mellett a terheesebb anyagi gondot teremtő családi állapot javára alkalmilag figyelembe vétetnék, ha-

6 A személyi táblákban a rovatok nem voltak arab számokkal ellátva, azonban a könnyebb átláthatóság miatt a tanulmányban a felsorolást ilyen módon jelöljük.

7 SERLY Antal: A bírósági hivatalnokok személyi táblázatáról. *Ügyvédek Lapja*, 1887, 4. évf., 21. sz., 1887. május 21., (oldalszám nélkül).

nem statisztikai, etikai, tán nemzetgazdasági s egyéb szempontokból. Mindenesetre érdekességi szempontból sem lenne hátrányos tudni, hogy a bírák és bírósági hivatalnokok hány százaléka nős, hány százaléka nőtelen, mennyi százaléka családos, vagyis gyermekekkel megáldott s mennyire növekedik vagy apad az évenként, amennyiben erről kimutatás készíttetnék.

Ezen szerény indítványomat vagyok tehát bátor a magyar igazságügyi kormány figyelmébe ajánlani, hogy rendelje el a személyi táblázat első rovatának hivatalból való folytonos vezetését s e czélból a bírósági hivatalnokok is a családi állapotukban előforduló változásoknak felelősség terhe mellett való bejelentésére utasítandók.”⁸

E fejezetben tehát a személyi táblák korai szabályozásába és azok vezetésébe nyertünk bepillantást, melynek hiányosságait is láthattuk. A következőkben az 1891-es tárgybeli reformot vizsgáljuk meg.

III. Az 1891-es I.M.E. rendelet

Az 1874-es bírói ügyviteli szabályok több ponton is „revízióra” szorultak,⁹ ezért Szilágyi Dezső radikális igazságszolgáltatási reformjainak¹⁰ eredményeképpen a személyi táblázatok szabályozásában is jelentős változások következtek be. A 4291/1891. I.M.E. rendelet¹¹ 27. szakasza szerint „minden ítéldbíró és bírósági hivatalnok köteles hivatalba lépése alkalmával személyi táblázatát a vonatkozó rovatok kitöltésével két példányban kiállítani és

8 Uo.

9 ANTAL Tamás: *Törvénykezési reformok Magyarországon (1890-1900). Ítéltáblák, bírói jogviszony, esküdtszék.* Szeged, Csongrád Megyei Levéltár, 2006, 167-169. p.; Uő: *A szegedi királyi ítélőtábla története 1890-1914 között.* Budapest-Szeged, Országos Bírósági Hivatal - Magyar Igazságügyi Akadémia, 2014, 54-58. p.

10 Az átszervezett bírósági rendszerről lásd: STIPTA István: *A magyar bírósági rendszer története.* Multiplex Media-Debrecen U.P. Debrecen, 1997, 123-131. p.

11 Az új bírói ügyviteli szabályzat éles kritikájáról lásd: Márkus Dezső: A bírói ügyviteli szabályok. *Jogi Szemle*, 1891. V. köt. 11. sz., 557-262. p. Különösen: „Maguknak az ügyviteli szabályoknak szerkezete – alaki szempontból – nem felel meg sem várakozásainknak, sem a gyors ügyvitel kívánságainak. Az ügyvitelnek gyorsnak kell lennie – ez a főszabály. És hogy azzá lehessen, ehhez a főkellék, hogy szabályi világosak és gyorsan áttekinthetőek legyenek. Az előttünk fekvő munka e követeléseknek nem felel meg.” Uo. 257. p.

azokat a hivatkozott okiratok csatolása mellett az illető bíróság elnökének, ha pedig járásbírósághoz neveztetett ki, azon törvényszék elnökének átadni, a melynek kerületébe a járásbíróság tartozik.”

Az 1891-es I.M.E. rendelet rendelkezett arról is, hogy az „elnök a beadott táblázat minden tételét a bemutatott okiratokkal egybeveti, ehhez képest a táblázatot vagy hitelesíti vagy a kinevezettet új táblázat készítésére utasítja.”¹²

Míg az 1874-es I.M.E. rendelet csupán a joggyakornok esetében rendelte a személyi táblázat egy példányát az igazságügyministeriumhoz felterjeszteni, az 1891-es I.M.E. rendelkezése szerint a bírák és bírósági hivatalnokok esetében szükség volt erre.

Az 1891-es rendelet fontos reformja – amely az 1874-es rendelet hiányosságát kiküszöbölte –, hogy a személyi táblákban bekövetkezett változásokat is rögzíteni kellett. A rendelet szövege szerint a személyi táblázat az „illetőnek hivatalos állására vonatkozó minden további változás és általában a táblázat rovataiban feltüntetett minden ténykörülmeny felemlítésével esetről esetre kiegészítendő. Az ily változást és ténykörülmenyt tehát köteles az elnök az igazságügyministernek bejelenteni és az általa őrzött táblázatban szintén bejegyezni.”¹³ A bejelentés alól kivételt jelentett, ha a miniszter változásról hivatalból már tudomást szerzett.¹⁴

A rendelet 28. §-a szerint, ha az adott bírót másik bírósághoz helyezik át vagy más „államhivatalba lép”, akkor az elnöknél őrzött személyi táblázatot az újonnan illetékessé váló hatósághoz helyezik át. Tehát megállapíthatjuk, hogy a bírák áthelyezése esetén nem kell új személyi táblát kitölteni, hanem a már meglévő személyi táblát az elnökség az új felettes fórum részére továbbította.

A két oszlopos, tizenhárom – arab számmal ellátott – rovatból álló személyi táblázat fejlécébe került a hivatalnok neve, az első oszlopában pedig az alábbi adatok szerepeltek:

1. Születési hely és idő
2. Vallás
3. Családi állapot
4. Viselt állás a közös hadseregnél / honvédségnél

12 4291/1891. I.M.E. 27. §.

13 Uo.

14 Uo.

5. Elméleti képzettség az illető vizsgák letétele napjainak feltüntetésével
6. Nyelvismeret
7. Államhivatalba lépés előtti foglalkozás
8. Polgári és katonai szolgálatban külön időben viselt állások és azokban töltött idő
9. Rendkívüli szolgálatok
10. Kitüntetések
11. Címek és méltóságok
12. Hivatali főnök sajátkezű név aláírása, hivatalnok sajátkezű név aláírása
13. Hivatali jegyzék

Arab számozás nélkül, a hivatali státusz megszűnéséhez kötődően, az első oszlopba a további alrovatok is tartoznak:

- Hivataláról lemondott
- Hivatalát vesztette
- Végkielégített
- Nyugdíjaztatott
- Meghalt

A második oszlop a kitöltésre szolgált, melyet a héttől - kilencedik rovattig terjedően év/hónap/nap formában kellett kitölteni.

Látható, hogy a korábbi szabályozáshoz képest az 1891-es szabályozás sokkal komplexebb, több érdemi szempontra kiterjedő személyi táblázatot alkotott meg. Azonban az új szabályozásból kikerült az 1874-es rendelet személyi táblájának harmadik rovata, amely azon „rokonsági viszonyok” felsorolására szolgált, amelyek az illető törvényszék területén alkalmazott hivatalnokokhoz álltak. A tizenharmadik rovatba a bírák minősítése került.

A fent kifejtettek alapján, a könnyebb átláthatóság kedvéért az alábbi táblázat vázlatosan szemlélteti a két rendelkezés közötti főbb különbségeket.

<i>3436/1874. I.M.E. rendelet</i>	<i>Szempontok</i>	<i>4291/1891. I.M.E. rendelet</i>
egy példány joggyakornokok esetében két példány	<i>kiállítandó</i>	két példány
mellékletek	<i>csatolmányok</i>	okiratok
bíróság elnöke részére	<i>benyújtandó</i>	bíróság elnöke részére járásbíróság esetén tör- vényszék elnöke részére
-	<i>a bíróság elnöke jogosult</i>	hitelesíteni/ új táblázat készítésére utasítani
csak a „jegyzetek” ese- tében vezetendő	<i>változások</i>	minden változás és tény- körülmény vezetendő
bíróság elnöke részére joggyakornokok esetében igazságügyministerium részére is	<i>felterjesztendő</i>	bírósági hivatal és igazságügyminister
6	<i>rovatok száma</i>	13
rendeleten kívül: 39873/1872. sz. I.M. sza- bályzat 1872. december 31.	<i>rendeletek</i>	csak a rendeletben: 27 - 28. §

(Szerk.: a szerző)

IV. Az 1900-as reform

A személyi táblázatokat kilenc évvel később, 1900. szeptember 27-én Plósz Sándor által kiadott I.M. rendelet ismét módosította. A koncepciózus miniszter visszatért az 1874-es mintához hasonló, kevesebb rovatot tartalmazó, átláthatóbb személyi kimutatások rendszeréhez. A módosítás indoka az ügyvétel egyszerűsítése volt. A rendelet szerint „A birói ügyviteli szabályok (1891. augusztus 19-én 4291.1. M. E. sz.) 9. §-ához és az ügyészégi utasítás (1899. október 20-án 4600. I. M. E. sz.) 7. §-ához kiadott minták alapján hozzám felterjesztett jegyzékek nélkülözik a szükséges tömör áttekinthetőséget és könnyű kezelhetőséget; más részről a személyi táblázatok másolataiban, a melyek az Ü. Sz. 7. §-a és az Ü. U.

6. §-a értelmében a pályázati kérvényekhez hivatalból mellékeltek, az e célra eddig megállapított minta összes rovatának terjedelmes kitöltése folytán oly adatok is sorolhatók fel, a melyekre a pályázók szolgálatának és minősítésének mérlegelésénél szükség nincs.”¹⁵

A renDELETEH tartozó II. minta tartalmazta a személyi táblázathoz szolgáló sablont. Az öt rovatot tartalmazó személyi táblázat az alábbiakból állt:¹⁶

1. Neve, születési helye és ideje, vallása, családi állapota.
2. A képességet bizonyító és az ezekre vonatkozó vizsgák vagy szigorlatok rövid vázlata. Hadkötelezettségi viszonyai.
3. Nyelvismeretei körülményesen leírva.
4. Szolgálati ideje.
5. Hivatalos jegyzetek.

Eszerint a módosításban már nem szerepelnek következő rovatok: államhivatalba lépés előtti foglalkozás, polgári és katonai szolgálatban külön időben viselt állások és azokban töltött idő, rendkívüli szolgálatok, kitüntetések, címek és méltóságok, hivatali főnök sajátkezű név aláírása, hivatalnok sajátkezű név aláírása, illetve a hivatali státusz megszűnéséhez kötődő alrovatokat sem tartalmazza a személyi táblázat. A „Hivatalos jegyzetek” alá a bírák minősítése került.

V. A titkos minősítés

Ahogy a fentebb kiemelt, a bírák minősítését a szolgálati felettes a személyi táblázatokban a „Hivatali jegyzék”, majd a „Hivatalos jegyzetek” rovatban rögzítette.

A minősítések a szolgálati előmenetel fontos elemei voltak, azonban titkosításukat a korabeli szaklapokban számos kritika érte. A minősítések szolgálati nyilvánosságát Balogh Jenő igazságügyi miniszter 62.500/1913. I.M. számú rendelete vezette be.

15 A kir. igazságügyminiszternek 4696/1900.1. M. E. számú rendelete a bírói ügyviteli szabályok 7. és 9. §-ainak és az ügyészségiutasítás 6. és 7. §-ainak módosítása tárgyában. *Igazságügyi Közlemény*, IX. évf., 9. sz., 1900. szeptember 27.

16 A személyi táblákban arabszámú jelölés nélküli rovatokat tartalmaztak, azonban a könnyebb átláthatóság miatt a tanulmányban a felsorolást arab számokkal jelöljük.

A Budapest Főváros Levéltárában feltárt forrásokból látható, hogy az alábbi szempontok szerint minősítették a bírákat: képzettség, ítélőképesség, felfogás, szorgalom. Példaként említhető Despinitz Péter személyi táblája a Szegedi Királyi Ítéltábláról, aki a következő minősítést kapta 1893. május 16-án: „Képzettség: jó, Ítéőképesség: gyenge, Felfogás: gyenge, Szorgalom: fáradhatatlan”.¹⁷

Szegheő Ignác személyi táblájában a Szegedi Királyi Ítéltábláról összetettebb minősítést olvashatunk, amely 1894. február 18-án kelt: „Képzettsége: jeles, törvény és judicatura ismerete kiterjedt különösen a büntető ügy terén az első rendű szakértők közé tartozik; Ítéőképessége: éles; Felfogása: gyors; Szorgalma: fáradhatatlan, – *itt egy olvashatatlan szó áll [a Szerző]* – a gondosság és alaposásra nézve az elsőrendűek közé tartozik”.¹⁸

Azonban fontos kiemelni, hogy 1913-ig a személyi táblázatokban nyilvántartott minősítések nem voltak megismerhetők a bírák számára, ezért nem tekinthetjük véletlennek, hogy az érintettek a korabeli szaklapokban adtak hangot elégedetlenségüknek, ahogyan az alábbi két forrásban is olvasható.

„Beszélünk-e arról, hogy a személyi táblázatot, ezt a néhány rubrikás papírlapot minő mystikus titok leple borítja? Ez sokszor a kegyhajhászok lelépő jegye lehet, ha lelkiismeretlen főnökök kezelik és polypja a valódi független bírónak, akárhogy megfelelt kötelességének. A mesterségesen előidézett setétségben nem látjuk a hydrát. De fájdalmas szorításától néha egész életen át nem tudunk szabadulni.”¹⁹

Egy másik forrás szerint: „A titkos minősítés veszedelme nem agyrém, nem falra festett ördög, hanem élő hus- és vérből való szörnyeteg. Ott grasszál a bíró háta mögött. Ott vigyorog az elnöki irodákban és szedi áldozatait. Ezek az áldozatok a közélet hanyatlásának a mártírjai. Ezek az áldozatok a bürokratismus tulhajtásának a halottja, vérük elégtételért eseng az igazság Istenasszonyához, mégsem akarja őket senkisé megglátni és jajszavaik süket fülekre találnek. Ilyen igazságtalanságot jogállam meg nem túrhet!”²⁰

17 BFL. VII. 1. a. 869. Despinitz Péter.

18 Uo. Szegheő Ignác.

19 Ismeretlen szerző: Az uniformis. *A Jog*, 1897, 16. évf. 3. sz., 1897. január 17. 1. p.

20 GÁL Lajos: Bírák titkos minősítése. *A Jog*, 1904, 23. évf. 41. sz., 1904. október 9., 1. p.

VI. A személyi tábla mint közvetlen bizonyíték

A hivatali jegyzékbe nem csupán a bírák minősítését, hanem a hivatali státusszal kapcsolatos egyéb körülményeket is rögzítették. A Magyar Királyi Curia 1896. április 18-án kelt ítéletében közvetlenül hivatkozott a fegyelmi eljárásban vádlott Muttnyánszky Ádám pestvidéki királyi járásbíró személyi táblázatára. Eszerint: „A büntetés mérvét illetően az első fokú fegyelmi bíróság ítéletének megváltoztatásául 1. rendű vádlott csak az 1871. évi VIII. t. cz. 22. § a) pontjában írt „rosszalásra” volt ítélhető egyfelől azért, mert enyhítőül szolgál részére a bedaványoknak kifogástalanul történt gyors elintézése, másfelől pedig azért, mivel nem forognak fenn oly körülmények, melyek 1. rendű vádlott ellenében súlyosbitóul számításba véthetnének és jelesül nem az, hogy fegyelmileg már büntetve volt, volna, mert a személyi táblázatban foglalt adatok szerint 1. rendű vádlott fegyelmileg büntetve nem – és csak elnökiileg volt, megintve és ez is 1890 évi június hó 9-én egyébként is más tekintet alá tartozó cselekmény miatt történt.”²¹

Az idézett ítéletből kiderül, hogy az elsőfokú fegyelmi bíróság hibásan rögzítette, hogy a vádlott már fegyelmileg büntetve volt, amelyet a fegyelmi büntetés kiszabásánál súlyosító körülményként értékelt. A Magyar Királyi Curia a büntetés kiszabásának mérlegelésénél a vádlott személyi táblájában rögzített adatokat vizsgálva jutott arra a következtetésre, hogy a vádlott nem fegyelmi bíróság által kiszabott büntetést kapott, hanem a csekélyebb fokú felügyeleti eljárás keretében intézkedést szabtak ki vele szemben. A 4291/1891. I.M.E. rendelet 86. § 1-13. pontja határozta meg a felügyeleti intézkedéseket,²² amelyekre a fegyelmi eljárás mellőzése, megszüntetése, kisebb fokú szabálytalanság esetén kerülhetett sor a csekélyebb fokú felügyeleti eljárásra. A hetedik pont szerint írásbeli megintésre az 1871. évi

21 BFL. VII. 1. b. 3. 1895/11 Muttnyánszky Ádám pestvidéki kir. járásbíróági járásbíró és Nyomárkay Aurél pestvidéki kir. járásbíróági albiró. Vö. „Más esetben is megszegte az ügyviteli szabályokat, amelyek miatt a törvényszék elnöke többször megintette, és ezt személyi lapjára is rávezették.” CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 14. doboz Sch. F. HOMOKI- NAGY Mária: A bírói felelősség kérdéseinek megítélése a gyakorlatban. *Pro Publico Bono-Magyar Közigazgatás*, 2020/3. sz., 218. p.

22 MARSCHALKÓ János: *A bírósági ügyvitel szabályai*. Az új büntető ügyvitel szabályaival kiegészített második kiadás. Budapest, 1900, 66-69. p.

VIII. t.c. 28. §-a értelmében volt lehetőség. Az idézett tc. 28. szakasza kimondta, hogy „Csekélyebb rendtelenségek esetében az elnök hivatalosan meginthati a törvényszéknél vagy annak területén alkalmazott bírói tagokat és bírósági hivatalnokokat.” Az írásbeli intéssel szemben, a szóbeli intézés nem került a személyi táblázatokba bevezetésre.²³

Záró gondolatok

A szakirodalom eddig nem foglalkozott részletesen a bírák személyi táblázataival, az ezekben rögzített adatok elemzésével és nyilvántartások szabályozásának jogforrási jellegével. A tárgybeli szabályok összehasonlításával képet kaphatunk a dualizmus-kori szolgálati pragmatika egyik fontos eleméről, az előmeneteli rendszert befolyásoló minősítések ténybeli alapjaként felhasznált adatok köréről és ezek felhasználásának módjáról.

Megállapítható, hogy az 1900-as módosítás bizonyos tekintetben viszszalépés volt, ugyanis a kitüntetések, illetve a címek és méltóságok rovatai a bírák előmenetelénél fontos szempontként szolgálhattak volna. Felmerül a kérdés, hogy a személyi táblákban rögzített minősítések milyen célt szolgáltak, amennyiben azokat a bírák nem ismerhették meg. Ezt a körülményt, ahogyan a szemléltetett forrásokból is láthattuk, a korszak bírái is sérelmezték. A minősítések szintén a bírák előmenetelében kaptak döntő szerepet, a titkos minősítés éppen ezért jogosan vetett fel aggályokat az érintettekben. Az ismertetett jogeset alapján is igazolható, hogy a személyi táblákra a fegyelmi bíróságok közvetlenül hivatkoztak és annak tartalma befolyásolta az ítéletek tartalmát.

Felhasznált irodalom és a források jegyzéke

Levéltári források:

BFL. VII. 1.a.869. Despinitz Péter.

BFL. VII. 1.a.869. Szegheő Ignác.

BFL. VII. 1.b.3. 1895/11. Muttnyánszky Ádám pestvidéki kir. járásbíró-sági járásbíró és Nyomárkay Aurél pestvidéki kir. járásbíró-sági albíró.

23 BÓDINÉ BELIZNAI Kinga: *A bírói felelősség szabályozása Magyarországon*. Habilitációs értekezés. 28. p.

Szakirodalom:

- ANTAL Tamás: Törvénykezési reformok Magyarországon (1890-1900). Ítéltáblák, bírói jogviszony, esküdtszék. Szeged, Csongrád Megyei Levéltár, 2006.
- ANTAL Tamás: A szegedi királyi ítéltábla története 1890-1914 között. Budapest-Szeged, Országos Bírósági Hivatal – Magyar Igazságügyi Akadémia, 2014.
- BÓDINÉ BELIZNAI Kinga: A bírói felelősség szabályozása Magyarországon. Habilitációs értekezés.
- HOMOKI-NAGY Mária: A bírói felelősség az 1869:IV. tc. alapján. Forum: Acta Juridica et politica, 2017, VII. évf., 1. sz.
- HOMOKI-NAGY Mária: A bírói felelősség kérdéseinek megítélése a gyakorlatban. Pro Publico Bono-Magyar Közigazgatás, 2020/3. sz.,
- MARSCHALKÓ János: A bírósági ügyvitel szabályai. Az új büntető ügyvitel szabályaival kiegészített második kiadás. Budapest, 1900.
- STIPTA István: A magyar bírósági rendszer története. Multiplex Media-Debrecen U.P. Debrecen, 1997.

Szaklapok:

- Ismeretlen szerző: Az uniformis. A Jog, 1897, 16. évf. 3. sz., 1897. január 17.
- MÁRKUS Dezső: A bírói ügyviteli szabályok. Jogi Szemle, 1891. V. köt. 11. sz.
- GÁL Lajos: Bírák titkos minősítése. A Jog, 1904, 23. évf. 41. sz., 1904. október 9.
- SERLY Antal: A bírósági hivatalnokok személyi táblázatáról. Ügyvédek Lapja, 1887, 4. évf., 21. sz., 1887. május 21.

Jogforrások:

1871. évi VIII. törvénycikk a bírák és bírósági hivatalnokok felelőségéről. Igazságügyminiszteri rendelet. A bírói ügyvitel tárgyában. 1869. április 29. Az igazságügyminiszternek 1872. évi ápril 4-kén 4010. sz. a. kelt rendeletével kibocsátot szolgálati utasítás az elsőfolyamodású bíróságok számára.
- A magy. kir. igazságügyministernek 1874. évi októberhó 15-én 3436/1874. szám alatt kelt rendelete a bírói ügyvitel tárgyában.

A m. kir. igazságügyministernek 4291/1891. I. M. E. számú rendelete, a bírói ügyviteli szabályok kiadása tárgyában.

A m. kir. igazságügyminister 1900. évi 4642, I. M. E. számú rendelete, az 1892. évi május hó 10-én 5206/891. I. M. E: sz. a kélt igazságügy ministeri rendelet II. pontjának és az 1891. évi augusztus hó 19-én 4291. I. M. E. számú igazságügyministeri rendelettel kibocsátott bírói ügyviteli szabályok 88. §-ának módosítása tárgyában.

Tárgyszavak:

bírói hivatás, bírák személyi táblázatai, bírák minősítése, jogtörténet